

Creative Commons

Een tien voor marketing, een vier voor rechtenbeheer

Het auteursrecht is altijd een recht geweest waarvoor moest worden gestreden. Dit is goed te begrijpen. Op de kleuterschool leer je van andermans potloden af te blijven, maar een kleurplaat overtrekken wordt juist gestimuleerd! Het begrip dat creaties van de geest beschermd moeten worden, vereist een zeker basisniveau van ontwikkeling. In deze tijd waarin de nuance in het publieke debat nog wel eens uit het oog wordt verloren, is het dan ook niet zo gek dat het auteursrecht onder vuur ligt. Daarbij wordt vaak naar het auteursrecht gewezen als remmende factor voor nieuwe ontwikkelingen. Technisch gezien is informatie nu zeer eenvoudig te verspreiden en op te halen. De meeste critici stellen dat de daaruit voortvloeiende mogelijkheden vanwege auteursrechtelijke belemmeringen onvoldoende kunnen worden benut.

Vrijwel niemand wil het auteursrecht echter volledig afschaffen. Veelal tracht men op basis van het bestaande auteursrecht tot modellen te komen, waardoor de uitwisseling van werken eenvoudiger wordt gemaakt. Een belangrijk initiatief in dat opzicht is Creative Commons, dat in 2001 is opgericht in de Verenigde Staten¹. Creative Commons kan inmiddels op een grote groep aanhangers rekenen. Maar hoe werken deze licenties en bieden ze echt de oplossingen die men wil bereiken?

Wat is Creative Commons?

Creative Commons biedt een aantal standaardlicenties aan waarmee makers wel hun auteursrechten behouden, maar tegelijkertijd ruime gestandaardiseerde bevoegdheden aan gebruikers bieden. Er zijn zes verschillende licentievormen, opgebouwd uit vier bouwstenen.

Naamsvermelding

Deze bouwsteen is onderdeel van alle Creative Commons licenties. Men staat anderen toe het werk te gebruiken onder de voorwaarde dat de naam van de maker vermeld wordt.

Niet-commercieel.

Anderen mogen het werk gebruiken, behalve voor commerciële doeleinden.

GeenAfgeleideWerken.

---

¹ Verwante initiatieven zijn de freeculture beweging en het copyleft initiatief. Specifiek met betrekking tot software bestaan ook de Open Source Initiative (OSI) en de Free Software Foundation. Gemeenschappelijk kenmerk is dat men zoveel mogelijk vrijheid wil creëren voor de uitwisseling van werken. Zie voor de ambivalente houding van deze initiatieven ten opzichte van het auteursrecht: K.J. Koelman, 'Brothers in arms: open source en auteursrecht', Computerrecht 2004/36, p. 230 ev..

Anderen mogen het werk gebruiken, mits het werk niet gewijzigd wordt. Het is dus niet toegestaan het werk te gebruiken als basis voor nieuw materiaal.

Anderen mogen het werk gebruiken om een nieuw werk te creëren, onder de voorwaarde dat het nieuwe werk onder eenzelfde Creative Commons licentie wordt verspreid.

De symbolen spelen een belangrijke rol in de systematiek. Voorwaarde bij elke licentie is namelijk dat de gebruiker bij verdere verspreiding van het werk eenzelfde licentie verbindt. Vaak gebeurt dat door het bij die licentievorm behorende symbool wederom aan het werk te koppelen. Zodoende weet ook een volgende gebruiker onder welke voorwaarden hij het werk mag gebruiken. Uiteindelijk is het de bedoeling dat er zo een poel van binnen bepaalde grenzen te gebruiken informatie ontstaat.²

Populair initiatief

De populariteit van Creative Commons lijkt nog steeds toe te nemen, ook internationaal. Inmiddels zijn er licenties in meer dan 35 landen beschikbaar. Het initiatief heeft dan ook onmiskenbaar een zekere dynamiek en probeert op een integrale wijze oplossingen te bieden. Daarbij kan men zich verheugen op grote belangstelling vanuit de politiek. Zo geeft de Parlementaire Werkgroep Auteursrecht (Gerken) aan dat Creative Commons een kans moet worden gegeven, omdat het een initiatief betreft dat de distributie en gebruik van auteursrechtelijk beschermde werken via het internet zoveel mogelijk stimuleert, zonder dat inbreuk wordt gemaakt op het auteursrecht.³ Soortgelijke overwegingen treft men aan in tal van documenten afkomstig van verschillende ministeries.⁴ Het lijkt erop dat veel beleidsmakers en politici van Creative Commons de ultieme oplossing verwachten voor de door hen veronderstelde auteursrechtelijke hindernissen. Creative Commons wordt waarschijnlijk om die reden ook ondersteund door het ministerie van OCW.

Tegelijkertijd zijn er wel degelijk kanttekeningen bij dit initiatief te plaatsen. In de eerste plaats blijkt de inhoud van de licenties niet op alle punten duidelijk, wat met name geldt voor de licenties waarin commercieel gebruik niet is toegestaan. Daarnaast bieden de CC-licenties geen enkele rechtszekerheid en kan er op termijn een grote hoeveelheid werken met een onbevoegd gegeven licentie op het internet gaan rondzwerven. Verder zijn de licenties niet voor alle makers geschikt, hoewel Creative Commons anders doet voorkomen. Hieronder zal ik nader op deze aspecten ingaan.

---

² Zie voor een uitgebreide uiteenzetting over CC en de daarbij behorende licenties: N.A.H. Hendriks, 'Creative commons in Nederland: flexibel auteursrecht'. AMI 2006/1, p.1-7.

³ Zie Parlementaire werkgroep auteursrecht (A. Gerken e.a.), Auteursrechten: een rapport, 17 juni 2009, te vinden op http://www.tweedekamer.nl/images/Eindrapport_parlementaire_werkgroep_auteursrechten_118-189136.pdf.

⁴ Zie o.m. Brief Cultuur en Economie 2009: 'Waarde van Creatie', September 2009 – Publicatienummer 09OI19, blz 40, "Een brug tussen Cultuur en Economie", een onderzoek in opdracht van de ministeries OCW en EZ, Zoetermeer, 19 december 2008, blz 6, ev. Brief Minister OCW, Kamerstukken II 2007-2008, 28989, nr. 80 (Cultuurnota 2005-2008).

Commercieel of niet commercieel?

Creative Commons wil de verspreiding en het gebruik van werken zoveel mogelijk toestaan, slechts beperkt door een aantal zeer specifieke voorwaarden. Een van de belangrijkste voorwaarden is dat het gebruik van het werk slechts is toegestaan voor niet-commerciële doeleinden. Al van diverse kanten is gewezen op het feit dat commercieel en niet-commercieel gebruik niet duidelijk zijn gedefinieerd.⁵ Wat bijvoorbeeld te doen met het gebruik van een foto op de website van een middelbare school?

Ook Creative Commons zelf komt hier niet uit. In 2009 werd daarom in opdracht van Creative Commons een onderzoek gedaan naar wat internetgebruikers onder commercieel en niet-commercieel gebruik verstaan.⁶ De uitkomst is niet verrassend. Gebruikers hebben geen moeite om de zeer evidente gevallen te duiden. Gebruik in een advertentie door een commerciële onderneming wordt uiteraard door iedereen als commercieel opgevat. Vervolgens wordt het al moeilijker. Over de vraag of individueel gebruik als commercieel of niet-commercieel moet worden opgevat, komt geen eenduidig antwoord. Zo is de internetgemeenschap verdeeld over de vraag of gebruik door individueel werkende professionals, zoals zzp-ers, als commercieel moet worden gezien of niet. Helemaal onduidelijk wordt het beeld als gekeken wordt naar het gebruik door non-profitorganisaties en overheidsinstellingen.

De slotsom is dat niemand weet wat de termen “commercieel” en “niet-commercieel” in de CC-licenties nu eigenlijk inhouden. Wel valt op dat er hier en daar nadere invulling aan deze begrippen wordt gegeven. Dat is bijvoorbeeld gebeurd in het kader van de CC-NL/Buma pilot.⁷ De invulling die aan deze voorwaarde met betrekking tot het commercieel gebruik in het kader van deze pilot wordt gegeven heeft echter geen betrekking op de CC-licenties buiten de pilot.⁸

Ondertussen zijn er talloze makers die enthousiast CC-licenties met de bouwsteen m.b.t. niet-commercieel gebruik aan hun werken koppelen, zonder zich van de gevolgen bewust te zijn. Indien een fotograaf bijvoorbeeld een foto verspreidt met een dergelijke CC-licentie zou het heel goed kunnen dat de ANWB – immers een organisatie zonder winstoogmerk- deze foto's gewoon kan gebruiken voor de uitgave “De Kampioen” (oplage: vier miljoen).

---

⁵ Zie o.m. N.A.H. Hendriks, ‘Creative commons in Nederland: flexibel auteursrecht’, AMI 2006/1, p.3; P. Keller/W. Mossink, ‘Hergebruik van materiaal in onderwijs- en onderzoeksomgevingen’, Utrecht: Surfdirect 2008, p27.

⁶ Creative Commons, ‘Defining “Noncommercial”’: A Study of How the Online Population Understands “Noncommercial use” (september 2009) beschikbaar op <http://wiki.creativecommons.org/definingnoncommercial>.

⁷ Zie <http://creativecommons.nl/activiteiten/bumalicense/> (27 oktober 2010).

⁸ Men kan zich afvragen of het handig is om CC-licenties per geval een andere inhoud te geven. Dat kan nog meer onduidelijkheid creëren.

Overigens is het goed voorstelbaar dat in de toekomst de relevantie van het onderscheid tussen commercieel en niet-commercieel zal afnemen of zelfs verdwijnen. Nu al zie je initiatieven die waarschijnlijk als niet-commercieel zullen worden opgevat, maar die wat betekenis en waarde betreft niet onderdoen voor de commerciële equivalenten. Het is bijvoorbeeld zeer reëel te veronderstellen dat op termijn veel weblogs inhoudelijk gezien van dezelfde kwaliteit zullen zijn als 'officiële' uitgaven. Men dient zich daarbij te realiseren dat de maker van een weblog wellicht op een indirecte wijze financieel voordeel van zijn werk kan hebben. Misschien wordt hij wel uitgenodigd om lezingen te geven, mede omdat hij met zijn weblog zo'n mooi uithangbord heeft.

Een van de belangrijkste bouwstenen van Creative Commons blijkt dus niet scherp te zijn gedefinieerd en voor meerdere uitleg vatbaar. Het is te verwachten dat er op termijn over de vraag wanneer er sprake is van commercieel of niet commercieel gebruik grote problemen zullen ontstaan.⁹

Biedt Creative Commons rechtszekerheid?

Gevolg van toepassing van de CC-licenties zou moeten zijn dat een gebruiker van een werk niet eerst contact hoeft te zoeken met een maker om toestemming te verkrijgen. De licenties geven immers op een gestandaardiseerde wijze aan wat gebruikers met de werken mogen doen. Maar werkt het ook?

Koelman wijst erop dat CC-licenties op geen enkele wijze rechtszekerheid bieden omdat er geen enkele garantie bestaat dat degene die de CC-licentie heeft verleend niet zelf gewoon een werk van het internet heeft gehaald.¹⁰ Juist het eenvoudige systeem van Creative Commons en het gemak waarmee de licenties kunnen worden verleend werken deze vorm van misbruik in de hand. Indien je met de zoekterm "Picasso" op de bekende fotowebsite Flickr naar afbeeldingen zoekt dan tref je daar vele werken van de bekende meester met een CC-licentie aan, terwijl met zekerheid kan worden gesteld dat de rechthebbenden het hier niet mee instemmen.¹¹ Wat betreft Picasso en andere beroemde makers is dit onjuiste gebruik van Creative Commons met enige moeite nog wel vast te stellen. Voor al die andere minder bekende werken is dat in veel gevallen onmogelijk. Bedenk daarbij dat gezien het anonieme karakter van internet, de identiteit van een uploader vaak moeilijk zal zijn te achterhalen. Het is dus zeer waarschijnlijk dat er inmiddels talloze werken op internet aanwezig zijn die gekoppeld zijn aan een onbevoegd gegeven CC-licentie.¹² Hoe meer werken met een CC-licentie er zullen komen, hoe groter en onoverzichtelijker het probleem zal worden. Uiteindelijk zal er door de steeds verder vertakkende CC-kettingen, waar geen enkele controle op is,

---

⁹ In deze bijdrage zal ik verder niet ingaan op andere onzorgvuldigheden in de licenties die aanleiding kunnen geven tot misverstanden en rechtsonzekerheden. De bepaling dat er afstand wordt gedaan van leenrechten is bijvoorbeeld niet conform het systeem van de wet.

¹⁰ K. Koelman, 'Waarom Creative Commons niet kan werken', *Computerrecht* 2009, p. 112, ook te vinden onder *B9 8078*. In zijn noot bij *Vzr. Amsterdam 9 maart 2006*, *AMI* 2006/3, p. 92 (*Curry/Weekend*) wijst Koelman ook nog op het probleem dat aanvaarding van de CC- licentie wellicht niet rechtsgeldig plaatsvindt.

¹¹ Zie www.Flickr.com. Het lijkt erop dat het Metropolitan Museum of Art uit New York zijn collectie moderne kunst met een CC-licentie op deze website heeft geplaatst.

¹² Ook zijn er vele Nederlandse voorbeelden aan te wijzen van verkeerd gebruik van CC-licenties. Zo heeft in december 2010 het Nederlandse Architectuurinstituut vele foto's zonder toestemming van de makers met een CC-licentie op Flickr geplaatst. Maar kijk ook eens onder 'Art Amsterdam' op Flickr, waarop diverse beschermde werken zonder toestemming met een CC-licentie te zien zijn.

een poel van “onteigende” werken ontstaan die wellicht nog groter kan worden dan de poel van de verweesde werken.¹³

Alle ellende zal overigens veelal een gevolg zijn van onwetendheid en argeloosheid bij de internetgebruikers. Denk daarbij aan in loondienst werkende docenten en onderzoekers, die enthousiast CC-licenties aan hun werken koppelen, terwijl het auteursrecht niet bij hen ligt maar bij hun werkgever.¹⁴ Zoals gezegd zullen deze werknemers zich in het algemeen van geen kwaad bewust zijn. Het feit dat er allerlei goede bedoelingen aan de onbevoegd verleende CC-licenties ten grondslag liggen, maakt de ernst van de situatie echter niet kleiner.

Voor wie is Creative Commons bruikbaar?

Hoewel de indruk kan bestaan dat het bij Creative Commons vooral om muziek- en film uitwisseling is te doen, wordt er vanuit Creative Commons duidelijk gecommuniceerd dat het om vrijwel alle auteursrechtelijk beschermde werken gaat.¹⁵ De volgende vraag is of de hoedanigheid van de maker relevant is. Wat dat betreft stelde Hendriks in het als introductie van de Nederlandse versie van de CC-licentie bedoelde artikel in AMI: “Het niet-commerciële aspect van de licenties houdt in dat zij niet direct geschikt zijn voor mensen die onmiddellijk aan de in licentie gegeven werken willen verdienen”.¹⁶ Volgens haar zijn de licenties met name geschikt voor non-profitorganisaties en overheidsorganisaties, waarbij overigens aangetekend moet worden dat dit soort instellingen juist vaak ook materiaal hebben waarop rechten van anderen rusten. In mijn ogen vergeet Hendriks een belangrijke groep makers te noemen, te weten de amateurs, aan welke kwalificatie ik overigens geen enkel waardeoordeel koppel. In mijn ogen is Creative Commons juist voor amateurs zeer geschikt.

Met Hendriks ben ik van oordeel dat Creative Commons slechts zeer incidenteel bruikbaar is voor professioneel werkende individuele makers die van hun werk moeten leven.¹⁷ Indien deze makers massaal hun werken met CC-licenties gaan verspreiden dan kunnen ze daar (op termijn) zeker last en spijt van krijgen. Creative Commons lijkt zich echter juist nadrukkelijk op de individuele makers te richten, ongeacht welke discipline ze beoefenen.^{18 19} Daarbij worden tendentieuze wervende teksten

---

¹³ De vraag is verder of de (verschillende versies van de)CC-licenties compatible zijn, met name als in de ketting verschillende licenties aan elkaar gekoppeld worden. Zie ook L. Guibault, ‘Creative Commons: Strugling to ‘Keep it Simple’’, in E. Schweighofer & P. Sint (red.), *Conference Proceedings KnowRight 08*, Wenen: Österreichische Computer Gesellschaft 2008, p. 75-83.

¹⁴ Zie o.m. L. Guibault, ‘Auteursrecht en open leermiddelen’, rapport geschreven in opdracht van de stuurgroep ‘Stimuleren Gebruik Digitaal leermateriaal’, Amsterdam, IVIR 2009, p. 7.

¹⁵ Zie o.a. de volgende mededeling op de website van Creative Commons: “We hopen dat docenten, onderzoekers, wetenschappers, schrijvers, fotografen, filmmakers, musici, grafische ontwerpers, internetliefhebbers – evenals luisteraars, lezers en kijkers – met onze hulpmiddelen hun voordeel zullen doen.” <http://creativecommons.nl/licenties/faq/#24> (27 oktober 2010).

¹⁶ Zie N.A.H. Hendriks, ‘Creative commons in Nederland: flexibel auteursrecht’, AMI 2006/1, p.4.

¹⁷ De CC-licentie zou volgens Hendriks wel haar nut kunnen hebben voor beginnende kunstenaars die hun werk willen verspreiden om meer bekendheid te vergaren of een reputatie op te bouwen.

¹⁸ Zie noot 3 en 4.

¹⁹ Zie de vorige noot, alsmede de eerste zin van de uitleg van de licenties op de CC-website: “Creative Commons biedt auteurs, kunstenaars, wetenschappers, docenten en alle andere creatieve makers de vrijheid

niet geschuwd. Zie bijvoorbeeld op de website van Creative Commons de volgende zin in het antwoord op de vraag “Wat is Creative Commons?”: “Veel ondernemers en kunstenaars hebben meer vertrouwen in innovatieve business models dan het auteursrecht om winst te genereren uit hun creatieve inspanningen.”²⁰ Die business modellen blijven intrigeren. Uiteraard kan het voorkomen dat een fotograaf bepaalde foto’s onder een CC- licentie aanbiedt om naamsbekendheid te krijgen of om opdrachten te verwerven. Maar Creative Commons laat na om duidelijk te maken dat de licentie voor dit soort makers eigenlijk alleen in dit soort gevallen geschikt is. Daardoor zetten vele makers nu argeloos al hun werken onder deze licenties online, zonder de gevolgen volledig te kunnen overzien. Probleem daarbij is dat de licentie onherroepelijk is. Een fotograaf kan wel zelf ophouden een foto onder een CC-licentie te verspreiden, hij kan echter niet verhinderen dat de foto met een CC-licentie blijft circuleren.

Conclusie

In bovenstaande zijn een aantal kanttekeningen bij de CC-licenties geplaatst. Dit betekent echter niet dat dit op zichzelf sympathieke project zonder waarde is. Men zal echter snel meer duidelijkheid moeten creëren rondom het commercieel gebruik. Ook zal men iets moeten verzinnen om ervoor te zorgen dat er niet naast de verweesde werken weer een nieuw probleem met “onteigende werken” wordt gecreëerd.²¹ Maar vooral zal Creative Commons duidelijk zou maken in welke gevallen de licentie bruikbaar is en in welke gevallen niet, want er dreigen zeker op termijn serieuze auteursrechtelijke ongelukken.

Feit blijft dat Creative Commons momenteel zeer populair is. De website staat vol wervende teksten, die iedereen aansporen om maar vooral veel gebruik te maken van de geweldige licenties. En iedereen lijkt inderdaad enthousiast. Dat er ondertussen weer nieuwe problemen worden gecreëerd lijkt vrijwel niemand te beseffen. Dat is vreemd, maar aan de andere kant kun je Creative Commons ook een 10 voor marketing geven. Voor rechtenbeheer krijgt Creative Commons echter een onvoldoende.

Geldt er een CC-licentie voor het eigen logo van Creative Commons?

Tot slot is het misschien aardig om te kijken of Creative Commons voor het eigen logo gebruik maakt van de CC-licentie. Dat blijkt niet het geval. Het gebruik van het logo van Creative Commons is aan strikte voorwaarden verbonden! Indien een paar enthousiaste studenten het CC-logo willen printen op T-shirts of stickers, dan is dat niet toegestaan!²² Zij moeten de stickers en shirts tegen betaling bestellen bij Creative Commons. Het model van Creative Commons voldoet klaarblijkelijk niet voor het eigen logo.

Vincent van den Eijnde, directeur Pictoright

---

om op een flexibele manier met hun auteursrechten om te gaan”. <http://creativecommons.nl/licenties/uitleg/> (27 oktober 2010).

²⁰ <http://creativecommons.nl/licenties/faq/#17>.

²¹ Overigens wordt het probleem van de verweesde werken vaak overdreven en kunnen auteursrechtorganisaties zoals LIRA en Pictoright juist voor dit soort problemen oplossingen bieden.

²² Zie <http://wiki.creativecommons.org/FAQ>.